

Van kinderrechtvaarders en beleidsmedewerkers tot pleegouders, ervaringsdeskundigen en professionals uit lokale teams: meer dan vijftig deelnemers uit regio Haaglanden werden op 1 februari 2018 in Theater Ludens welkom geheten door regiovoorzitter Saskia Bruines (wethouder Den Haag). Aan de hand van geselecteerde fragmenten uit de indringende documentaire Alicia gingen deelnemers tijdens deze middag met elkaar in gesprek over een weerbarstig vraagstuk: Wat is er nodig in Haaglanden om kinderen zoals Alicia op te laten groeien in een passende woonomgeving (het liefst bij hun eigen ouders of binnen hun eigen netwerk) waar stabiliteit, continuïteit en de mogelijkheid tot hechting de basisvoorwaarden zijn? En wat betekent dit voor ons ieder in Haaglanden?

Presentatie Micha de Winter: van SMART naar STUPID

Na de eerste filmfragmenten neemt prof. dr. Micha de Winter de deelnemers mee in zijn reflecties. Hij geeft de deelnemers in zijn presentaties twee brillen mee om naar de vervolfragmenten over Alicia te kijken. Met de eerste bril daagt De Winter de deelnemers uit om zich te focussen op de vraag 'waarom zien we dit gedrag?'. Opvallend is dan dat er een veelvoud van verklaringen te vinden is, in onderzoek en literatuur, maar dat er vrijwel niks te vinden valt over de ervaringen van het kind. Het kindperspectief ontbreekt als het ware. Hulpverleners leren wij al jarenlang om door de eerste bril te kijken. We laten ze daarmee te veel hulpverleners en te weinig opvoeden. Met de tweede bril op is Alicia te zien als een meisje dat in de steek is gelaten en snakt naar liefde en aandacht van met name haar natuurlijke moeder. Haar verdriet vertaalt zich door de jaren heen in verzet. Hoe groter haar verzet, hoe minder zij door de professionals gezien wordt als een kind dat naar liefde snakt. De focus richt zich op de faalpunten in haar dossier, het richt zich niet op haar levensloop. Alicia had het recht om boos te zijn. De remedie volgens De Winter is om maximale inzet te plegen om de relatie met moeder te normaliseren. Hij noemt de kans levensgroot dat de geschiedenis van haar moeder zich herhaalt bij Alicia zelf, als zij volwassen is.

Het huidige denken in de wereld van ondersteuning en hulpverlening is doordrenkt van de focus op kortetermijndoelstellingen: het SMART-model. De Winter stelt dat de SMART-benadering niet slim is waar het gaat om de inhoudelijke doelen van jeugdhulp. We zijn volgens hem teveel doorgesloten in het rendementsdenken. Hij vraagt daarom aandacht voor de 'pedagogiek van de hoop', het gedachtengoed van pedagoge Lea Dasberg. Dasberg stelt dat jonge mensen hoop en perspectief nodig hebben, optimisme en levenslust. De Winter komt met een nieuw voorstel: STUPID. De 'S' staat hierbij voor samen beslissen over welke hulp nodig is (professional met ouder(s) en/of kind). De 'T' voor trouw aan cliënten (onderzoek wijst keer op keer uit het belang van een stabiele vertrouwensrelatie voor kinderen). Uithoudingsvermogen (lange adem is nodig!) wordt met de 'U' aangegeven. De 'P' staat voor participerende evaluatie (professional betreft de cliënt). De 'I' voor inspiratie (we moeten kinderen en gezinnen hoop geven!) en tot slot staat de 'D' voor dromen (dromen zijn belangrijk!). De opgave? Die ligt in de verschuiving van SMART naar STUPID.

Gesprekstafels

Na een tweede deel met filmfragmenten kondigt dagvoorzitter Jan Menting (Ambassadeur Zorgland-schap specialistische jeugdhulp) de gesprekstafels aan. Alle deelnemers zijn verdeeld over een vijftal gesprekstafels met elk een verschillend hoofdonderwerp.

Veiligheidsparadox

Het blijft een weging tussen risico's en kansen en het is kiezen tussen twee kwaden: een kind in een onveilige thuissituatie laten of het kind een traumatische ervaring laten doormaken door het te scheiden van zijn/haar ouders. Gezien wordt dat professionals soms bang zijn om een kind te plaatsen in het netwerk van het gezin, omdat het netwerk veelal ook als onveilig wordt gezien. Het afweeg-systeem van de professional is misschien ook te abstract en minder vanuit natuurlijke liefde opgesteld (het 'checkvakje' duurzame liefde ontbreekt als het ware). Daarnaast vormen we snel een oordeel over of iets een kansrijk milieu is of niet, terwijl het kind een ander normenkader vanuit huis heeft gekregen en eigenlijk niet beter weet. Daar kunnen we vaker het gesprek over voeren als professionals.

Ook wordt opgemerkt dat de inzet van ambulante intensieve hulp nog niet echt gezien en gevoeld wordt als vast aanbod en daarmee nog teveel een beroep doet op het omdenken bij professionals. Extra aandacht voor dit aanbod helpt. De lokale teams roepen op hen te bellen als er bijvoorbeeld 60 uur ambulante zorg nodig is en dit toch echt het beste is voor het gezin. Als er structureel aanbod wordt gemist willen gemeenten dit horen, zodat zij hierop kunnen acteren.

Als het echt niet lukt om het kind thuis te laten en het uit huis te plaatsen dan is direct focus nodig op (het herstel) van de band tussen de ouder(s) en het kind. Dit gebeurt nu te vaak niet en moet beter.

Voorkomen van uithuisplaatsingen

Aan deze tafel is ingezoomd op de vraag hoe we ervoor zorgen dat ouders meer grip krijgen op hun gezinsleven, zodat er minder kinderen uithuisgeplaatst hoeven te worden. In het algemeen is aan deze tafel gesteld dat differentiatie nodig is in de ondersteuning van ouders. Algemene scholing, cursussen om het ouderschap te versterken en praktische ondersteuning bij nieuwe ouders kan preventief werken. Scholen kunnen hier eventueel ook bij betrokken worden. Daarnaast vraagt hechtings-problematiek meer aandacht in het kader van preventie en is het belangrijk dat men kijkt naar het intergenerationele aspect van de situaties. Van belang is dat de ouder(s) opgedane ervaringen uit het verleden leren om te buigen. Hier moet meer begeleiding op plaatsvinden. Verder zullen er altijd kinderen blijven zijn die keer op keer teleurgesteld worden door hun ouder(s). Bij hen moet inzet gepleegd worden op het leren omgaan met deze teleurstellingen.

Gesproken is ook over de vraag of er voldoende passende ambulante hulp aanwezig is in regio Haaglanden. Er blijkt sprake te zijn van wachtlijsten bij goed werkende interventies in de regio, zoals IAT en VUHP. Het is wenselijk om het aantal interventiemogelijkheden thuis te verhogen en de huidige interventies meer capaciteit te geven, zodat wachtlijsten verdwijnen. Daarnaast zou hulp continu bereikbaar moeten zijn, hetgeen betekent dat het niet beperkt moet zijn tot kantooruren. Ook moet de keten doordrongen zijn van de noodzaak te kijken naar langetermijnoplossingen. De inzet van tijdelijke oplossingen moet niet of nauwelijks meer voorkomen. Daarbij geldt ook: dichter in de buurt denken, zoveel mogelijk het eigen netwerk benutten, ook al is deze van beperkte kwaliteit. Soms kunnen out of the box-maatregelen een steun in de rug zijn. Denk bijvoorbeeld aan het verschaffen van tijdelijke (gedeeltelijke) inkomensondersteuning aan de biologische ouder(s) als deze hiermee met meer tijd voor het gezin een uithuisplaatsing van het kind kan voorkomen. De kinderrechter geeft tot slot aan te kunnen kijken naar kortere uithuisplaatsingen in combinatie met een goed perspectiefplan bij terugkomst.

Goed toerusten van pleegouders en ouders van gezinshuizen

Er wordt veel gevraagd van pleegouders en ouders van gezinshuizen. Om de opvoedtaken goed te kunnen (blijven) vervullen, is het belangrijk dat er goed geluisterd wordt naar hun ondersteuningsbehoeften. Dat dit nog niet altijd gebeurt, blijkt uit een besproken casus aan één van de tafels. Om dit in de toekomst te voorkomen moeten pleegzorgorganisaties per casus goed afgewogen voorstellen voor maatwerkvoorzieningen presenteren aan beleidsmakers, die hiermee vervolgens de boer op kunnen. Met name buiten kantooruren het kunnen raadplegen van een gedragswetenschapper wordt gemist door pleegouders en ouders van gezinshuizen. Juist in het weekend of in de avond zijn er pieken in situaties en daar zou een soort ‘hulplijn’ zeer behulpzaam bij zijn. Gemeenten kunnen uitzoeken of dit op regionale/landelijke schaal in te vullen is of mogelijk als extra dienst van het Crisis Interventie Team (24-uursdienst). Ook vraagt de administratieve rompslomp veel tijd van pleegouders. Wellicht kunnen hier regionaal vrijwilligers voor geworven worden (die hiertoe worden uitgerust). Ter sprake kwam eveneens hulp door vrijwilligers bij het contact met de biologische ouders.

Een pleegouder die officieel geen pleegouderstatus meer heeft, verliest zeggenschap of positie in gesprekken over het pleegkind als deze niet meer bij hem/haar thuis woont. Ook als deze pleegouder gedurende lange periode gezorgd heeft voor het kind en nog veel betrokkenheid voelt voor het kind. Besproken is dat wellicht een vorm van ‘adoptie-light’ (subsidized guardianship) een uitkomst kan bieden, waarbij de positie van de pleegouder verstevigd kan worden.

Aan tafel is eveneens gesproken over het belang van goede nazorg (voor zowel kind als pleegouders) bij een mislukte plaatsing. Terplekke is besloten om hier nader over door te praten met Stichting Jeugdformaat in een nieuwe afspraak.

Maatwerk door af en toe ‘buiten de lijntjes te kleuren’ blijkt de rode draad bij het bespreken van goede begeleiding voor pleegouders. Uitzonderingen durven maken als het nodig is (bijvoorbeeld enige tijd het salaris van een pleegouder doorbetalen, als deze vanwege de zorg voor de pleegkinderen niet meer in staat is om te werken), door de diverse lagen die betrokken zijn.

Passende hulp naar het kind krijgen

Deelnemers aan deze gesprekstafel stellen dat er geen vastomlijnd beleid te maken valt voor kinderen in pleegzorg. Pleegzorg is maatwerk. Wat vaststaat is dat pleegouders ambassadeurs zouden moeten zijn om andere ouders te enthousiasmeren om pleegouder te worden. Om vervolgens de kans van slagen in een pleeggezin zo groot mogelijk te maken, is goede ondersteuning van pleegouders zeer van belang. Hiertoe worden voorbeelden gedaan die overeenkomstig zijn met de voorstellen van de gesprekstafel over het goed toerusten van pleegouders en ouders van gezinshuizen (zie hierboven).

Daarnaast is men zich ervan bewust dat een volledig dekkend aanbod met pleeggezinnen een illusie is; inzetten op het verbeteren van het residentiële verblijf (met duidelijk perspectief en geen tot minder doorplaatsingen) en het voorkomen van gesleep met kinderen is van groot belang. Gedacht wordt aan meer kleinschalige woongroepen en langdurige woonvoorzieningen. Maar de daadwerkelijke behoefte moet nog in kaart worden gebracht. Dit is een onderwerp dat terugkomt en opgepakt gaat worden in een werkgroep die binnenkort van start gaat in het kader van de regionale ontwikkelagenda ‘Pleegzorg/Gezinsvormen’.

Ook is het initiatief uitgesproken om alle complexe casussen, met vaak de 'duurste' kinderen, kritisch en systeembreed door te nemen en te zoeken naar oplossingen ter voorkoming van uithuisplaatsingen. Eventueel voorzien van de verhalen van ervaringsdeskundigen (al dan niet in gesprek met politiek verantwoordelijken). T.a.v. crisispleegzorg zou het goed zijn om te bekijken hoeveel differentiatie nodig is, om het beter te kunnen vormgeven.

Gesteld wordt verder dat er lef nodig is in alle lagen. Lef om als pleegouder hard te maken wat nodig is, lef om als pleegzorgorganisatie maatwerkvoorzieningen voor te stellen en te organiseren, lef om als beleidsmaker deze zaken mogelijk te maken (met concrete voor- en nadelen voor te leggen aan wethouder etc.). Tot slot werd ook een lans gebroken voor het oprekken van de leeftijd naar 23 jaar. Hier wordt reeds landelijk aan gewerkt.

Positie van ouders en rol ouderschap bij (het proces van) uithuisplaatsing

Hoe kijken we tegen de positie van ouders aan en de rol van ouderschap in het proces van uithuisplaatsing? Hoe houden we hen in Haaglanden toch betrokken als een uithuisplaatsing onvermijdelijk is? Echt het gesprek durven aangaan met ouders, dat blijkt lastig te worden gevonden door professionals. Het vraagt om stevige professionals die met de juiste attitude een dergelijk gesprek ingaan. Professionals zouden altijd gesprekken moeten insteken dat hun hulp er op gericht is om te helpen bij het ondersteunen van de band tussen kind en de ouders. En daarbij dient helder gemaakt te worden dat de professional altijd consequent kiest voor de belangen van het kind, ook al hebben de ouders het zwaar. Het kind staat centraal!

De deelnemers aan deze tafel benadrukken dat er meer ingezet zou moeten worden op het toekomstig moederschap van meisjes die in een jeugdhulpinstelling hebben gewoond. Daarnaast is preventie van hechtingsproblematiek van belang en moeten we ons realiseren dat bij een uithuisplaatsing we vaak meteen weer een extra hechtingsprobleem hebben veroorzaakt.

Tot slot wordt er gepleit voor een ouderschapstraining vanuit hoop en perspectief.

Afsluitende woorden

Jan Menting geeft aan dat deze middag in het teken stond van kinderen die in dezelfde situatie als Alicia verkeren. Het betreft geen transitie-vraagstuk, maar een weerbarstig vraagstuk dat al veel langer speelt. De dagvoorzitter prijst de zichtbare betrokkenheid onder de deelnemers en spreekt zich hoopvol uit over de gedeelde ambities die zijn uitgesproken, allen vanuit het gevoel 'het moet echt anders'.

Arie Opstelten van de gemeente Den Haag denkt dat retrospectief leren uit casuïstiek op de vele onderwerpen die vandaag langs zijn gekomen meerwaarde heeft. Opstelten hoopt dat alle mensen die vandaag uit de keten aanwezig waren de besproken stapjes gaan zetten, waardoor de energie en de ideeën van vandaag daadwerkelijk verzilverd worden voor kwetsbare kinderen in deze regio.

Ten slotte is er aandacht voor het actieplan 'Jeugdhulp in gezinsvormen', dat vanuit de ontwikkelagenda 'Pleegzorg/Gezinsvormen' voor Haaglanden is opgesteld. Binnenkort wordt dit actieplan vastgesteld en daarmee openbaar. Ook gaat er een projectleider in de regio van start die zich specifiek met de implementatie gaat bezighouden. Op de Regionale Conferentie Tellen en Vertellen van 23 maart is dit één van de onderwerpen die besproken worden in een deelsessie.

